

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра германської та фіно-угорської філології

Курсова робота

на тему: «МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ УКРАЇНЦІВ ТА АНГЛІЙЦІВ В
КОМУНІКАТИВНИХ СИТУАЦІЯХ ЗАПРОШЕННЯ ТА ВИБАЧЕННЯ»

Студентки групи Па 09-20
факультету германської філології і перекладу
денної форми здобуття освіти
спеціальності 035 Філологія
Шевченко Юліани Михайлівни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Соколець Ірина Іллівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of Germanic and Finno-Ugrian Philology

Term Paper

«Speech Etiquette of Ukrainians and English in Communication Situations of
Invitation and Apology»

Yuliana Shevchenko

Group Pa 09-20

Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser

Assoc. Prof. IRYNA SOKOLETS

PhD (Pedagogy)

Kyiv 2023

Зміст

Вступ.....	4
Розділ 1. Теоретичні основи вивчення міжкультурної комунікації	6
1.1. Комунікація: поняття та види	6
1.2. Міжкультурна комунікація: сутність, типи, жанри	8
1.3. Мовленнєвий етикет: поняття та функції	11
1.4. Мовленнєвий етикет і комунікативна ситуація	13
Висновки до розділу 1.....	15
Розділ 2. Мовленнєвий етикет українців та англійців в типових комунікативних ситуаціях	18
2.1. Мовленнєва поведінка українців та англійців в комунікативній ситуації запрошення	18
2.2. Мовленнєва поведінка українців та англійців в комунікативній ситуації вибачення	20
2.3. Спільні та відмінні риси мовленнєвої поведінки українців та англійців в типових комунікативних ситуаціях: вербальний та невербальний аспекти	24
Висновки до розділу 2.....	25
Загальні висновки	27
Резюме	28
Список використаних джерел.....	29

Вступ

У світі, де міжкультурна взаємодія зростає, вивчення міжкультурної комунікації стає все більш актуальним. Для ефективної взаємодії з представниками інших культур необхідно мати розуміння їхніх менталітетів, традицій, історії та мовленнєвих особливостей. Теоретичні основи міжкультурної комунікації дають можливість розкрити ключові аспекти міжкультурної взаємодії, зокрема мовні та немовні аспекти комунікації, культурні. Особливості міжкультурної комунікації має важливе значення для розуміння культурних відмінностей та збереження взаєморозуміння та гармонії в міжнародних відносинах.

Мовленнєвий етикет є важливою складовою міжособистісного спілкування. У різних країнах та культурах є свої особливості, відображаючи національні традиції, звичаї та норми поведінки. Україна та Велика Британія – країни з відмінною культурною спадщиною та історією, але мають як спільні так і відмінні риси мовленнєвої поведінки в типових комунікативних ситуаціях. У даній роботі буде розглянуто мовленнєвий етикет українців та англійців в комунікативних ситуаціях запрошення та вибачення, що сприятиме більшому розумінню особливостей культури та мовленнєвої поведінки цих двох народів, а також вдосконаленню комунікативних навичок в інтернаціональних взаєминах.

Отже, **об'єкт дослідження** – міжкультурна комунікація й мовленнєвий етикет як її складова, зокрема.

Предмет дослідження – мовленнєвий етикет українців та англійців в типових комунікативних ситуаціях в міжкультурному спілкуванні.

Мета дослідження – визначити й описати спільні та відмінні риси мовленнєвої поведінки українців та англійців в типових комунікативних ситуаціях.

Завдання дослідження:

- проаналізувати поняття та види комунікації;
- визначити сутність, типи, жанри міжкультурної комунікації;
- дослідити поняття та функції мовленнєвого етикету;
- проаналізувати мовленнєву поведінку українців та англійців в комунікативних ситуаціях запрошення та вибачення;
- описати спільні та відмінні риси мовленнєвої поведінки українців та англійців в типових комунікативних ситуаціях.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу, метод синтезу, метод практичного аналізу.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме та списку використаних джерел.

Розділ 1. Теоретичні основи вивчення міжкультурної комунікації

1.1. Комунікація: поняття та види

Дослідження комунікації були предметом вивчення двох давніх наукових дисциплін – логіки та лінгвістики – ще до нашої ери. У середні віки християнська церква враховувала уроки античного красномовства, включаючи риторику, граматику та діалектику до підготовки священнослужителів, які утворювали «тривіум» – три перших та основних предмети вивчення.

Оцінюючи досягнення у галузі вивчення соціальної комунікації у ХХ ст., можна зазначити, що вона стала необхідною складовою фундаментальних суспільних наук, таких як соціологія, психологія, культурологія, філософія, а також була засвоєна різними прикладними ученнями, від документалістики та журналістики до теорії реклами й паблік рилейшену (Голубовська 2004: 284).

Існує три варіанти взаємин між партнерами в комунікативній діяльності, що передбачає диференціацію комунікації та спілкування:

- 1) суб'єкт-суб'єктні, де партнери спілкуються як рівні у діалозі;
- 2) суб'єкт-об'єктні, де комунікатор ставить до реципієнта як до об'єкту впливу, що допоможе досягти своїх цілей;
- 3) об'єкт-суб'єктні, де реципієнт намагається наслідувати комунікатора як взірець, і при цьому, останній може навіть не усвідомлювати свою участь у комунікативному акті.

Ці типи відносин розглядаються в контексті комунікативної діяльності, яка охоплює такі науки, як соціологія, психологія, культурологія, філософія, документалістика, журналістика, теорія реклами (Зінченко 2009: 26-27).

Комунікацію можна розглядати як складний процес, що складається з трьох взаємопов'язаних компонентів:

- процесуального, який охоплює різноманітні мовленнєві дії, такі як говоріння, слухання, письмо та читання;
- знакового, який включає мову та мовлення;
- та текстового, який визначається взаємодією між співрозмовниками та містить інформацію у певному форматі, такому як тип, жанр та стиль (Мальцева 2002: 20).

Комунікація – це процес передачі інформації між двома або більше особами з метою встановлення спільного розуміння. Вона може відбуватися як вербально, так і невербально, через різні засоби спілкування (Данилюк 2005: 43).

Існує кілька видів комунікації, зокрема:

- Вербальна комунікація – передача інформації через слова, включаючи голосове спілкування, написання, мовлення тіла та жестів.
- Невербальна комунікація – передача інформації без використання слів, включає мову тіла, жести, міміку, тональність голосу та інші сигнали.
- Одностороння комунікація – процес передачі інформації від однієї особи до іншої без зворотного зв'язку, наприклад, засоби масової інформації, відео або презентації.
- Двостороння комунікація – процес передачі інформації, який включає обмін повідомленнями між двома або більше особами зі зворотним зв'язком, наприклад, розмови, обговорення, дискусії.

- Групова комунікація – процес передачі інформації між двома або більше особами, які належать до групи, наприклад, наради, ділові зустрічі, командні збори тощо.
- Масова комунікація – процес передачі інформації через засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо, газети, журнали та інтернет (Богдан 2001: 302).

Коли ми говоримо про інформаційний аспект спілкування, ми маємо на увазі передачу знань, ідей, уявлень, почуттів та установок між людьми. Задоволення потреби у нових враженнях є однією з найбільш важливих потреб людини, і ми часто задовольняємо її через спілкування з іншими людьми. Інформація може бути спонукальною або констатуючою. Спонукальна інформація передається через накази, поради або прохання і має на меті стимулювати певні дії (Манакін 2012: 159).

Інформація передається через повідомлення і не передбачає безпосередньої зміни поведінки. Під час розмови кожен учасник чергується в ролі комунікатора (той, хто передає інформацію) і реципієнта (той, хто сприймає інформацію). Крім того, ми зазвичай отримуємо інформацію з засобів масової інформації, таких як радіо чи телебачення, але це не обов'язково призводить до змін у нашій поведінці.

1.2. Міжкультурна комунікація: сутність, типи, жанри

Міжкультурна комунікація – це процес обміну інформацією, думками та ідеями між людьми з різних культурних середовищ. Її сутність полягає у взаємодії між культурами і розуміння між ними. У такому процесі важливо не тільки передавати інформацію, але й враховувати культурні особливості інших людей, що дає можливість зменшити міжкультурні розбіжності та недорозуміння (Wierzbicka 1997: 328).

Міжкультурна комунікація може бути складною через те, що різні культури можуть мати різні системи цінностей, традиції, мови та способи сприйняття світу. Тому важливо бути відкритими до інших культур та виявляти повагу до різноманітності. Це дасть змогу досягти ефективної комунікації, побудувати довір'я та сприятливе середовище для співпраці (Гриценко 2005: 533).

Ефективність міжкультурної комунікації не залежить тільки від мовних знань. Мова є лише базовою складовою комунікації, важливу роль грає також відчуття стилю та загального настрою спілкування, що є характерними для кожної культури. Знання особливостей та стилів комунікації, що властиві різним національностям, є особливо корисними для:

- фахівців з соціальної комунікації,
- журналістів,
- спеціалістів з реклами,
- PR-менеджерів,
- бізнесменів,
- перекладачів,
- працівників туристичної галузі
- та інших професійних груп (Козуб 2000: 110).

Люди різних національних культур можуть сприймати завдання комунікації по-різному, різним чином декодувати повідомлення та мати інші відмінності в спілкуванні, допоможе уникнути багатьох ситуативних непорозумінь, що виникають через міжкультурні відмінності (Стельмахович 2001: 16-24).

Існують різні типи міжкультурної комунікації, серед них:

- Міжнаціональна комунікація – взаємодія між представниками різних країн, що мають різні культурні особливості, і спрямована на досягнення спільної мети.
- Мультикультурна комунікація – взаємодія між представниками різних культур в межах однієї країни або регіону, що мають різні мови, традиції, звичаї і релігії.
- Транскультурна комунікація – взаємодія між людьми з різними культурними та етнічними особливостями в рамках глобальної культури. Цей тип комунікації передбачає взаємодію між представниками різних культур, що знаходяться на різних континентах, використовуючи нові технології та інтернет.
- Інтракультурна комунікація – взаємодія між представниками різних груп, що мають спільні культурні особливості (наприклад, між різними етнічними групами в одній країні). Цей тип комунікації може бути складним, оскільки він передбачає взаємодію між людьми, які мають різні погляди, традиції та звичаї, але в той же час мають спільні культурні корені (Махній: 432).

Міжкультурна комунікація включає в себе різноманітні жанри, які можуть відрізнятися за формою, змістом і метою. Деякі з найпоширеніших жанрів міжкультурної комунікації включають:

- Культурний обмін: це може бути обмін мистецькими творами, літературою, музикою, фільмами, танцями та іншими аспектами культури, щоб показати та оцінити культурні відмінності та схожості.
- Міжкультурні діалоги:

- обговорення різних культурних традицій,
  - способів життя,
  - святкування свят,
  - та інших аспектів, що стосуються культур.
- Міжкультурні інтерв'ю: інтерв'ю з людьми з різних культур, щоб дізнатися про їхні погляди, досвід, традиції та інші аспекти їхнього життя.
  - Міжкультурні презентації: презентації про особливості культур, релігій, традицій, звичаїв та інших аспектів, що стосуються культур в різних країнах.
  - Міжкультурні ділові зустрічі: переговори та зустрічі з представниками інших країн та культур, щоб домовитися про співпрацю та обговорити різні аспекти бізнесу (Novinger 2001: 230).

1.3. Мовленнєвий етикет: поняття та функції

Основна мета етикету, включаючи мовленнєвий етикет, полягає у створенні сприятливого контакту між людьми та регулюванні їх взаємин на основі принципу ввічливості. Якщо людина не знає прийнятих у суспільстві правил мовленнєвого етикету та не вміє використовувати ввічливі вербальні та невербальні форми взаємин, то вона не зможе належним чином встановлювати контакти з оточуючими та успішно спілкуватися з ними.

Мовленнєвий етикет – це мікросистема стійких формул спілкування, прийнятих у суспільстві та призначених для підтримання спілкування у певній тональності та встановлення контакту між співрозмовниками (Козловська 2005: 176).

Мовленнєвий етикет – це система норм та правил поведінки під час спілкування, яка має відношення до висловлювань і мовленнєвої діяльності взагалі. Це включає в себе правила ввічливості, прояву поваги, дотримання норм та умовностей, що визначаються культурними особливостями певної спільноти або суспільства в цілому (Hofstede 1999).

Мовленнєвий етикет може включати такі елементи як:

- вибір мови,
- форми привітання й прощання,
- відповіді на запитання,
- вживання загальноприйнятих фраз та висловлювань,
- уникнення неприємних тем чи слів тощо (М'язова 2006: 108-113).

У міжкультурному спілкуванні використання мовленнєвого етикету є важливою складовою успішного та ефективного спілкування, оскільки це допомагає зменшити культурні розбіжності та побудувати позитивні взаємини між людьми різних національностей та культур.

Мовленнєвий етикет виконує декілька важливих функцій:

- Комунікативна функція.

Мовленнєвий етикет допомагає забезпечити успішну комунікацію між людьми, особливо тоді, коли між ними існують різниці в культурі, мові, соціальному статусі та інших чинниках. Вміння використовувати мовленнєвий етикет дозволяє уникнути неприємних ситуацій, забезпечити взаєморозуміння та повагу між співрозмовниками.

- Соціальна функція.

Мовленнєвий етикет допомагає відтворити соціальні відносини між людьми та забезпечити взаємодію в рамках соціальних норм та очікувань.

Він відображає культурні цінності та традиції, які визначають правила поведінки в різних соціальних ситуаціях.

- Експресивна функція.

Мовленнєвий етикет дозволяє висловити повагу, люб'язність та інші почуття взаємодії з іншими людьми. Він відображає особистість того, хто говорить, його стиль та спосіб спілкування (Шевчук 2004: 400).

- Регулятивна функція.

Мовленнєвий етикет забезпечує збереження гармонії відносин між людьми. Він включає правила ввічливості, прийняті в даній культурі, які регулюють взаємодію між співрозмовниками та допомагають зберегти їхні відносини в гармонії.

Існує безліч формул мовленнєвого етикету, і для успішного спілкування необхідно враховувати декілька факторів, таких як присутність мовця та адресата, мета і тема мовленнєвої діяльності. Етикетними вважаються ситуації, де є відмінності між мовцями, такі як вік, соціальний статус, стать і ін.

В результаті повторення в різних комунікативних ситуаціях, вислови мовленнєвого етикету стали стереотипними формулами спілкування. Ці формули є необхідним елементом взаємодії між комунікантами, оскільки вони забезпечують точність, однозначність і економію процесу спілкування. Вони мають стилістичну та функціональну мотивацію і є невід'ємною частиною ввічливого спілкування. Використання цих стереотипних висловів є обов'язковим, оскільки вони забезпечують якість та ефективність комунікації.

1.4. Мовленнєвий етикет і комунікативна ситуація

Науковці описують комунікацію як мовленнєву діяльність, яка включає у себе вербальну поведінку та використання мовних одиниць. Комунікативність, у свою чергу, означає здатність людей спілкуватися між собою, використовуючи мову з метою вирішення життєвих проблем. Для ефективного спілкування необхідно враховувати такі фактори, як місце, час, обставини, мета і тема розмови, що регулюється комунікативною компетенцією. Мовленнєва дія є мінімальною комунікативною одиницею і завжди залежить від конкретної комунікативної ситуації, яка включає у себе не тільки мовлення, але й невербальні засоби комунікації, такі як:

- жести,
- міміку.
- Тональні й фонаційні особливості (Науменко 2004: 118-122).

Мовленнєвий етикет та комунікативна ситуація є взаємопов'язаними поняттями у процесі міжособистісного спілкування. Комунікативна ситуація описує контекст, у якому відбувається комунікація, тобто передбачає наявність мовця, адресата, теми, мети та інших факторів, що впливають на спілкування. Мовленнєвий етикет передбачає наявність прийнятих у суспільстві правил та норм поведінки у мовленні. Він регулює стосунки між людьми, їх взаємини на основі принципу ввічливості. Із дотриманням мовленнєвого етикету пов'язані різні формули мовленнєвого етикету, що застосовуються в залежності від комунікативної ситуації.

У залежності від комунікативної ситуації, правила мовленнєвого етикету можуть змінюватися. Наприклад, формули вітання та прощання можуть бути різними у формальних та неформальних ситуаціях. В той же час, дотримання мовленнєвого етикету допомагає встановлювати контакт між співрозмовниками, робити спілкування більш ефективним та зменшувати ризик непорозумінь (Почепцов 1999: 308).

Мовленнєвий етикет – це система правил, норм, конвенцій та форм поведінки в мовленні, які регулюють взаємодію між співрозмовниками та забезпечують:

- ввічливість,
- повагу
- та гідність у комунікації (Євтух 2004).

Кожна комунікативна ситуація може вимагати різних правил мовленнєвого етикету. Наприклад, зустріч з незнайомими людьми вимагає більш формальної та ввічливої мови, ніж спілкування з друзями або колегами. Важливо дотримуватися прийнятих у суспільстві норм та правил мовленнєвого етикету, щоб уникнути непорозумінь та конфліктів у процесі комунікації.

Правила мовленнєвого етикету можуть бути національно-специфічними та варіюватися в залежності від культурного контексту. Наприклад, в деяких країнах дотримання відстані між співрозмовниками є важливим елементом мовленнєвого етикету, тоді як у інших країнах близький контакт є дозволеним та навіть звичайним (Пірен 1996).

Отже, знання мовленнєвого етикету та вміння адаптувати його до різних комунікативних ситуацій є важливим для успішної та ефективної комунікації з різними людьми.

Висновки до розділу 1

В результаті вивчення поняття та видів комунікації можна зробити декілька висновків. По-перше, комунікація є важливим аспектом людського життя, без якого неможливе функціонування суспільства та міжособистісних взаємин. По-друге, існують різні види комунікації, наприклад вербальна, невербальна, масова, міжособистісна та міжкультурна, і кожен з видів

комунікації має свої особливості та специфіку використання. По-третє, вивчення та розвиток комунікативних навичок є важливим завданням сучасного суспільства, оскільки це допомагає забезпечити якісну та ефективну взаємодію між людьми з різних країн, культур та соціальних середовищ. По-четверте, розуміння процесів комунікації та їхньої специфіки може допомогти підвищити якість спілкування, уникнути непорозумінь та конфліктів, а також забезпечити більш ефективне досягнення мети в різних сферах діяльності.

Міжкультурна комунікація – це процес обміну інформацією між людьми з різних культур. Вона є важливим аспектом в сучасному світі, де зростає кількість міжкультурних зв'язків і співпраці.

Існує декілька типів міжкультурної комунікації: інтеркультурна, транскордонна, глобальна, діалог культур. Кожен з цих типів має свої особливості та завдання.

У міжкультурній комунікації існують різні жанри спілкування, такі як бізнес-комунікація, дипломатична комунікація, міжнародна наукова комунікація, культурна комунікація. Кожен жанр має свої правила і форми взаємодії, які варто знати для успішного спілкування.

Мовленнєвий етикет є важливою складовою мовленнєвої культури та норм комунікативної поведінки. Він включає в себе відповідні мовні форми та вчинки, які використовуються в різних комунікативних ситуаціях з метою виявлення ввічливості, поваги та належного ставлення до співрозмовника.

Основною функцією мовленнєвого етикету є забезпечення точності, однозначності та економності процесів спілкування. Він є інструментом для забезпечення взаєморозуміння між комунікантами, а також для підтримання та зміцнення доброзичливих взаємин.

Мовленнєвий етикет та комунікативна ситуація є взаємопов'язаними поняттями у процесі міжособистісного спілкування. Комунікативна ситуація описує контекст, у якому відбувається комунікація, тобто передбачає наявність мовця, адресата, теми, мети та інших факторів, що впливають на спілкування. Мовленнєвий етикет передбачає наявність прийнятих у суспільстві правил та норм поведінки у мовленні. Він регулює стосунки між людьми, їх взаємини на основі принципу ввічливості. Із дотриманням мовленнєвого етикету пов'язані різні формули мовленнєвого етикету, що застосовуються у залежності від комунікативної ситуації.

Розділ 2. Мовленнєвий етикет українців та англійців в типових комунікативних ситуаціях

2.1. Мовленнєва поведінка українців та англійців в комунікативній ситуації запрошення

Українці мають свої традиції та звичаї, які відображаються в їх мовленнєвій поведінці в різних комунікативних ситуаціях, включаючи запрошення.

При запрошеннях українці вважають за краще бути ввічливими та доброзичливими. Зазвичай запрошення формулюють у формі прохання або запрошення на чай, каву або щось солодке. Українці зазвичай чекають на позитивну відповідь на запрошення, але якщо відповідь негативна, то вони зазвичай розуміють і не наполягають.

Також українці зазвичай виявляють особливу увагу до гостей, намагаючись їх зручно посадити та забезпечити харчуванням та напоями. Під час розмови за столом вони зазвичай обговорюють загальні теми, які не можуть образити іншу сторону. Українці також дотримуються звичаїв, пов'язаних з гостинністю, таких як дарування подарунків та вираження подяки.

Загалом, українці в комунікативній ситуації запрошення виявляють високу культуру спілкування та гостинності, проявляючи повагу до інших та ретельну увагу до деталей.

Ось кілька прикладів мовленнєвої поведінки українців в комунікативній ситуації запрошення:

- *Дякую за запрошення! З радістю погоджуюся піти на вечірку.*
- *На жаль, не зможу прийти на запрошення через попередні зобов'язання, але дуже вдячний за запрошення.*

- *Дякую за запрошення, але я не дуже люблю вечірки. Можливо, на наступну згоду.*
- *Вибачте, я не можу прийти на запрошення, оскільки мені потрібно бути в роботі. Але дуже дякую за запрошення!*
- *Дуже радий отримати запрошення на вашу вечірку. З нетерпінням чекаю, щоб зустрітися зі старими друзями і познайомитися з новими людьми.*
- *Дякую за запрошення, але я зараз у періоді важливих випробувань, тому не можу відволікатися. Можливо, наступного разу.*

В англійців відносно формальна мовленнєва поведінка в комунікативній ситуації запрошення, характерними ознаками якої є:

- Вживання ввічливих формулювань.

Наприклад, замість безпосереднього запити "*Will you come to the party?*" Англійці можуть вжити більш ввічливу формулювання "*Would you like to come to the party?*" – виражене проханням.

- Підтвердження запрошення.

Якщо запрошують на подію, то зазвичай потрібно підтвердити свій намір прийти або відмовитися. Наприклад,

- "*Thank you for inviting me. I would love to come*"
- "*Thank you for inviting me, but I won't be able to make it*".

- Повага до інших зобов'язань.

Якщо запрошують, але хтось не можете прийти, то варто пояснити причину. Наприклад,

- *"Thank you for inviting me, but I already have plans for that day".*

- Необхідність попередньої домовленості.

Якщо запрошують когось на певну подію або зустріч, то важливо попередньо домовитися про час і місце зустрічі.

Враховуючи ці особливості, спілкування між англійцями та українцями у комунікативній ситуації запрошення буде ефективним та взаємовигідним.

Мовленнєва поведінка українців та англійців в комунікативній ситуації запрошення має свої особливості, які відображають культурні та соціальні риси притаманні цим народам.

Українці, як правило, проявляють більшу емоційність та прямолінійність у мовленні, що відображається й у комунікативній ситуації запрошення. Вони можуть висловлюватися без прикрас та вживати більш прості формулювання, наприклад: **«Ти підеш на вечірку?»** або **«Ти будеш з нами на зустрічі?»**.

З іншого боку, англійці вживають ввічливі формулювання та дотримуються певних норм мовленнєвого етикету, наприклад: **"Would you like to come to the party?"** або **"I would be delighted if you could join us for the meeting."**

2.2. Мовленнєва поведінка українців та англійців в комунікативній ситуації вибачення

Мовленнєва поведінка українців в комунікативній ситуації вибачення також має свої особливості. Українці, як правило, ставляться до вибачення з повагою та серйозністю. Вони можуть вживати формулювання типу **«Вибачте, будь ласка»** або **«Пробачте мені, будь ласка»**, що відображає їхню ввічливість та повагу до співрозмовника.

До того ж, українці можуть додавати пояснення щодо того, що саме сталося та чому вони вибачаються, щоб уникнути непорозумінь та уточнити деталі. Наприклад:

- *«Вибачте, що я запізнився на зустріч. Мене затримали вдома».*

Крім того, українці можуть вживати емоційно забарвлені формулювання, такі як:

- «Дуже шкода»,
- «Я дійсно дуже вдячний вам за те, що ви мені пробачили».

Це відображає їхній спосіб вираження емоцій та висловлення поваги до співрозмовника.

Важливо також враховувати, що українці можуть вибачатися більше, ніж потрібно, тобто вони можуть вибачатися за дрібниці або навіть за щось, що не було повністю їхньою провиною. Це відображає їхнє прагнення до гармонійних відносин та уникнення конфліктів.

Наступні приклади відображають, як українці можуть виражати своє вибачення, проявляючи відповідальність та бажання виправитися, а також визнавати свої помилки та шукати способи виправлення ситуації.

- *«Дуже вибачаюся за те, що запізнився на зустріч. Я виконував дуже важливу справу і не зміг вчасно прийти».*
- *«Пробачте мені, будь ласка, за те, що не відповів на ваш дзвінок. Я був у режимі переговорів та не міг відповісти на дзвінок».*
- *«Я вибачаюся за те, що погано виконав свою роботу. Це сталося через мою помилку та неуважність. Я обіцяю, що це не повториться».*

- *«Пробачте мені, будь ласка, за те, що забув про нашу зустріч. Це була моя помилка та я дуже шкодую про це. Я обіцяю, що в майбутньому буду більш уважним».*
- *«Я вибачаюся за те, що промовив не те, що мав на увазі. Це було непрофесійно з моєї сторони та я дуже шкодую про це. Я сподіваюся, що ви зможете мені пробачити».*

Отже, мовленнєва поведінка українців в комунікативній ситуації вибачення відображає їхню ввічливість, повагу до співрозмовника та прагнення до гармонійних відносин.

Для англійців вибачення – це важлива частина соціальної взаємодії, яка демонструє повагу до інших людей та їхніх почуттів, а саме:

- Вибачення вимагається від людини, яка допустила помилку або зробила щось не так, а не від особи, яка постраждала. Це означає, що люди можуть вибачатися, навіть якщо ніхто не почувся ображеним або не зазнав шкоди.
- Вибачення висловлюються відкрито і прямо, і часто супроводжуються словами *"excuse me"*. Можуть також бути використані інші слова, які вказують на бажання виправитися, наприклад *"I'm so sorry"* або *"I promise it won't happen again."*
- Вибачення може бути формальним або ввічливим, в якому виражається більше поваги до іншої людини: *"I'm terribly sorry"* чи *"Please, accept my apologies"* або *"excuse me, please"* замість простого *"excuse me"*.
- Вибачення можуть супроводжуватися жестами, такими як похитування голови або невеликими поклонами, що є додатковим способом виявлення поваги та ввічливості.

Для англійців важливо не тільки висловити вибачення, але і зробити кроки для виправлення помилки або уникнення подібних помилок у майбутньому. Наприклад, якщо людина запізнилася на зустріч, то вона може вибачитися і пояснити причину запізнення, а також запропонувати нову дату зустрічі. Це демонструє, що людина бере на себе відповідальність за свої дії і зобов'язана виправити свою помилку, про що свідчать наступні приклади.

- *"I'm terribly sorry for being late. There was an unexpected traffic jam on the way here."*
- *"Please accept my apologies for not responding to your email sooner. I've been dealing with a family emergency."*
- *"I'm sorry for the confusion. I should have been more clear in my instructions."*
- *"I apologize for any inconvenience this may have caused you."*
- *"I'm sorry if I came across as rude? That was not my intention."*

У деяких випадках, якщо ситуація дуже серйозна або образлива, вибачення можуть вимагати певного часу, періоду віддаленості або роздумів. Англійці можуть бути обережними у своїх вибаченнях, щоб не збільшувати напруження у ситуації.

Англійці, як правило, більш схильні до вживання формальної мови, якщо розмовляють зі старшими людьми, колегами або людьми з вищим соціальним статусом. Однак, у неформальних ситуаціях, часто вживають розмовну мову, виражають свої вибачення дуже просто та коротко, без багатьох деталей чи пояснень.

Українці та англійці мають відмінності у мовленнєвій поведінці в комунікативній ситуації вибачення. Мова українців часто більш емоційна, з використанням слів, які виражають сильні почуття, такі як «винуватий» або

«безнадійно». У той же час, мова англійців більш формальна; вони можуть бути обережними у своїх вибаченнях, особливо якщо спілкуються зі старшими людьми або людьми з вищим соціальним статусом.

Українці більш схильні до використання вибачення у повсякденному житті, тоді як англійці обережніші у висловленні вибачення та можуть потребувати певного часу для роздумів та віддаленості, перш ніж виразити своє вибачення.

2.3. Спільні та відмінні риси мовленнєвої поведінки українців та англійців в типових комунікативних ситуаціях: вербальний та невербальний аспекти

В типових комунікативних ситуаціях виявляються як спільні, так і відмінні риси, властиві представникам різних культур. До спільних рис можна віднести вживання стандартних мовленнєвих виразів та дотримання відповідної мовної етики.

В комунікативних ситуаціях привітання та прощання і українці й англійці використовують формальні форми привітання та прощання, терміни пов'язані з роботою та соціальним життям. Однак, українці зазвичай виражають свої почуття більш емоційно, залежно від комунікативної ситуації, тоді як англійці вибирають більш формальний стиль мовлення, дотримуючись соціальних норм. В обох культурах, співрозмовники прямі у своїх висловлюваннях та зрозумілі в своїх інтенціях. Також, і українці й англійці використовують вибірково та диференційовану форму комунікації залежно від контексту та ситуації, наприклад, вживають різні стилі мовлення в різних соціальних ситуаціях.

Серед відмінностей – вживання українцями більш емоційної лексики, зокрема ідіом, в той час як англійці дотримуються більш офіційного та формального стилю.

Щодо невербального аспекту, то однією зі спільних рис є використання жестів та міміки для підсилення словесних засобів передачі емоційного стану. І українці й англійці використовують тон голосу, погляд, які передають додаткову інформацію під час комунікації. Однак, українці можуть бути більш експресивними та гучними, показуючи більшу емоційність, тоді як англійці зазвичай менш емоційні й більше контролюють невербальну поведінку. В обох культурах використовують зігнуті пальці, кивки голови та погляди, щоб показати згоду або незгоду, а також підкреслити свої слова.

Серед відмінностей можна назвати такі: в українців частіший контакт очима та фізичний дотик, що може бути неприйнятним для англійців. Англійці використовують більше особистого простору під час розмови, що може вважатися більш формальним. В Україні існує традиція обійматися під час зустрічі або прощання, що в Англії може викликати здивування. У свою чергу, англійці можуть використовувати більше жестів руками та частіше змінювати вираз обличчя.

Висновки до розділу 2

Мовленнєва поведінка українців та англійців в комунікативних ситуаціях запрошення та вибачення має свої особливості, які відображають культурні та соціальні риси, притаманні цим народам.

При висловленні запрошення українці, як правило, проявляють більшу емоційність та пряmolінійність, вони можуть висловлюватися без прикрас та вживати більш прості формулювання.

З іншого боку, англійці вживають ввічливі формулювання та дотримуються певних норм мовленнєвого етикету.

Вибачаючись, українці також можуть бути більш емоційними й використовувати слова, які виражають сильні почуття. Англійці ж використовують більш формальну мову та обережніші у своїх вибаченнях, особливо якщо спілкуються зі старшими людьми або людьми з вищим соціальним статусом.

Українці більш схильні до вибачення у повсякденному житті, тоді як англійці можуть потребувати певного часу для роздумів та віддаленості, перш ніж вибачитись.

У невербальному аспекті, обидва народи використовують жести, міміку, тон голосу, погляд, які передають додаткову інформацію під час комунікації. Однак, українці бувають більш експресивними й емоційними в невербальних виявах, натомість англійці зазвичай показують менше емоцій, контролюючи свою невербальну поведінку.

Отже, можна зробити висновок, що хоча мовленнєва поведінка українців та англійців має спільні риси в комунікативних ситуаціях, національні та культурні відмінності впливають на їхнє мовленнєве поведіння, зокрема, на стиль мовлення, експресивність, емоційність, невербальні засоби спілкування.

Загальні висновки

Комунікація є важливим аспектом людського життя, без якого неможливе функціонування суспільства та міжособистісних взаємин. Міжкультурна комунікація передбачає обмін інформацією між людьми з різних культур. Для ефективної взаємодії з представниками інших культур необхідно враховувати різницю їхніх менталітетів, традицій, історії та мовленнєвих особливостей.

Мовленнєвий етикет є важливою складовою міжкультурної комунікації, мовленнєвої культури та норм комунікативної поведінки. Це інструмент для забезпечення взаєморозуміння між комунікантами, а також для підтримання та зміцнення доброзичливих взаємин. Однією з основних функцій мовленнєвого етикету є забезпечення точності, однозначності та економності процесів спілкування.

Мовленнєвий етикет передбачає наявність прийнятих у суспільстві правил та норм поведінки у мовленні. Він регулює стосунки між людьми, їх взаємини на основі принципу ввічливості. Із дотриманням мовленнєвого етикету пов'язані різні формули мовленнєвого етикету, що застосовуються в залежності від комунікативної ситуації.

Українці та англійці мають спільні та відмінні риси в мовленнєвій поведінці в типових комунікативних ситуаціях, вибачення та прощання зокрема, які були проаналізовані й описані в роботі. Різниця в мовленнєвій поведінці пояснюється національними й культурними відмінностями, які впливають на стиль мовлення, експресивність, емоційність та невербальне спілкування представників цих культур.

Resume

This Term Paper deals with the speech etiquette of the Ukrainians and English in communicative situations of invitation and apology.

The first chapter deals with communication, its concept and types; with intercultural communication and its genres; with speech etiquette, its concept and functions.

The second chapter is devoted to the speech etiquette of the Ukrainians and the English in communicative situations. Speech etiquette in the situation of invitation and apology is considered, common and distinctive features of their speech behavior, both verbal and nonverbal are identified.

Based on these results, we can conclude that communication is an important constituent of people's life. Intercultural communication involves the exchange of information between people from different cultures. Although speech behavior of the Ukrainians and the English has common features in communicative situations, national and cultural differences affect their speech behavior.

Список використаних джерел

1. Богдан С.П. (2001). Мовний етикет українців: традиції і сучасність . К.
2. Голубовська І.О. (2004). Етнічні особливості мовних картин світу: монографія. К.: Логос.
3. Гриценко Т. Б. (2005). Українська мова та культура мовлення : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Національний аграрний університет. К.: Центр навчальної літератури.
4. Данилюк І. В. (2005). “Мовні конфлікти” та конструювання етнічної і національної ідентичності. Соціальна психологія. Київ.
5. Євтух В.Б. (2004). Етносуспільні процеси в Україні: можливості наукових інтерпретацій. К.: ВД “Стилос”.
6. Зінченко А. (2009). Концептуальні ідеї розуміння сутності феномена «комунікативна толерантність». Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя: б.в.
7. Козловська Г.В. (2005). Актуальність проблем міжкультурної комунікації в сучасних умовах. Київ.
8. Козуб Л.С. (2000). Специфіка міжкультурної комунікації в текстах усних засобів масової комунікації. Київ.
9. Манакін В.М. (2012). Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія».
10. Мальцева К.С. (2002). Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. К.
11. Махній М. Етновеволюція: науково-пізнавальні нариси. К. : Влох.ua.

12. М'язова І. Ю. (2006). Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація». Філософські проблеми гуманітарних наук. 2006.
  13. Наumenко А. М. (2004). Мова і діалог культурю Вісник ХНУ. 2004.
  14. Пірен М.І. (1996). Основи етнопсихології. К.
  15. Почепцов Г.Г. (1999). Теорія комунікації. К.: ВЦ «Київський університет».
  16. Стельмахович М. Г. (2001). Мовний етикет. Культура слова. К.
  17. Шевчук С. В. (2004). Ділове мовлення для державних службовців. К. : Література ЛТД.
  18. Hofstede G. (1999). Culture's consequences: international differences in workrelated values. Beverly Hills, CA : Sage Publications.
  19. Novinger T. (2001). Intercultural Communication: a Practical Guide. Austin, TX : University of Texas Press.
  20. Wierzbicka A. (1997). Understanding Cultures through Their Key Words (English, Russian, Polish, German, and Japanese). New York, Oxford
- U
n
i
v
e
r
s
i
t
y

P
r
e